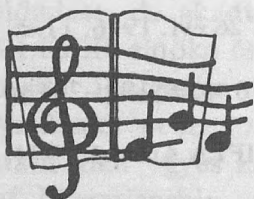

A ZENEI KÖNYVTÁRAK NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGE

Minthogy ez évben elsőként tartja konferenciáját hazánkban az AIBM (Association Internationale des Bibliothèques Musicales), röviden közreadjuk a Magyar Nemzeti Bizottság összefoglalóját a nemzetközi szervezetről és annak legfontosabb vállalkozásairól, valamint a budapesti konferencia tervezett programjáról.

A zenei könyvtár összetett fogalom; valamikor a kifejezetten zenei gyűjteményeket „kottatárnak”, „zeneműtárnak” nevezték, így különböztetve meg azokat a könyvek gyűjteményétől. Ma ez a kifejezés túlhaladottnak tűnik, hiszen kották és könyvek együtt szerepelnek a gyűjteményekben, és együtt töltik be feladatukat a zenei életben és művelődésben. A „könyvtár” fogalma egyébként is kitágult, közös megjelölésévé vált mindazoknak a gyűjteményeknek, amelyek az emberi műveltség dokumentumait – legyenek azok kéziratok, könyvek, térképek, kották vagy akár hangfelvételek – őrzik.

A legújabb évek fejlődésének eredményeképpen azonban a zenei könyvtárnak nemcsak a fogalma gazdagodott, hanem a funkciója is; mint nagy értékű régi anyagok – kéziratok, első kiadások – gondozója, a *kutatás* színtere lett, mégpedig nemcsak úgy, hogy a kutató tevékenységéhez szolgál segítséggel, hanem aktívan is, saját kezdeményezésű tudományos feldolgozó munkák révén. Ugyanakkor a könyvtár a gyakorlati zenei életnek is központjává, sőt, feltételévé vált. A zenemű- és könyvkiadás azelőtt elképzelhetetlen mennyiségi növekedése következtében a zenepedagógus, az előadóművész, a zeneszerző számára már reménytelen dolog a saját könyvtár teljessége; aki tehát ma korszerű módon akar *tájékozódni* saját szakmájának információtengerében, óhatatlanul a könyvtárra van utalva. És végül a könyvtár lett a *zenei művelődés* színtere is, ahol az érdeklődők, amatőrök, hanglemezgyűjtők a modern „multimedia” gazdag eszközrendszerével gyarapíthatják ismereteiket.

A zenei könyvtáraknak ez az új tartalma még aligha fogalmazódott meg így harminc évvel ezelőtt, amikor az AIBM megalakult, és első kongresszusát tartotta Firenzében, de a szövetség első nagy vezéregyéniségei: *Higinio Angles, Friedrich Blume, Alexander Hyatt-King, Vladimir Fédorov, Albert van der Linden, André Jurses* már az első pillanattól hangsúlyozták könyvtár és zene, zenetudomány és zenei gyakorlat összefüggését, eltéphetetlen szövetségét. Ennek a három évtizedes kitartó munkának, az évente megtartott nemzetközi találkozóknak köszönhető, hogy az AIBM (az Unesco támogatásával és

a Nemzetközi Zenei Tanács együttműködésével) beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és kézzelfogható eredményekkel – ma már nélkülözhetetlen publikációk sorával – bizonyította be a zenei könyvtárak tevékenységének sokoldalúságát és könyvtáron messze túlmutató jelentőségét. Ezek közül csupán néhány nagyszabású vállalkozásra emlékeztetünk. A Nemzetközi Zenetudományi Társasággal együtt az AIBM a védnöke annak a monumentális forrás-repertóriumnak, amely *RISM* betűszóval fémjelezve (*Répertoire International des Sources Musicales – Zenei Források Nemzetközi Jegyzéke*) 1960 óta adja közre különböző sorozatokba rendezve a zene legfontosabb forrásainak – kéziratos és nyomtatott zeneműveknek, értekezéseknek – tudományosan pontos bibliográfiai leírását és lelőhely-jegyzékét. Az eddig huszonnégy kötetet számláló óriási vállalkozás irányítói között ott volt a nemrégiben elhunyt *Vladimir Fédorov*, továbbá néhány olyan kiemelkedő személyiség, mint például *Donald J. Grout* vagy *Harald Heckmann*. A magyar zenei könyvtárak és zenetudományi élet elismerését mutatja, hogy a nemzetközi vegyesbizottság mellett működő úgynevezett tanácsadó bizottságnak *Kecskeméti István*, az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának vezetője is tagja.

Az AIBM egy másik nagy nemzetközi vállalkozása a zenetudományi írások – könyvek, tanulmányok, cikkek – nemzetközi repertóriumát adja közre 1967 óta, periodikus formában, feladatkörét *RILM* betűszóval jelezve (*Répertoire International de Littérature Musicale – Zenei Írások Nemzetközi Jegyzéke*). Ez a nagyszabású bibliográfiai folyóirat, melynek központja a New York-i egyetemen működik *Barry S. Brook* vezetésével, évente mintegy négy és fél ezer zenetudományi kiadványt közöl a világ minden tájáról, eredeti címeikkel és angol nyelvű tartalmi ismertetéssel. A new york-i központ számítógépes információszolgáltatást is nyújt, sokoldalú visszakeresést biztosítva a kutatóknak. A RILM nemcsak nélkülözhetetlen bibliográfiai segédeszköz a kutatás számára, hanem rendkívüli lehetőség arra, hogy a nem világnyelven megjelenő munkák is bejussanak a zenetudomány nemzetközi vérkeringésébe. Mi magyarok is nagy hasznát vesszük tehát, mert számos értékes publikációról szerezhethet ilyen módon tudomást a külföldi zenei élet.

Végül szólni kell egy másik vállalkozásról, amely *RIDIM* betűszóval jelölve (*Répertoire International d'Iconographie Musicale – Zenei Ábrázolások Nemzetközi Jegyzéke*) a világ zenei tárgyú vagy zenével kapcsolatos képeinek, ábrázolásainak szisztematikus feldolgozását végzi. A képzőművészeti alkotások eddig kiaknázatlan gazdag információs anyagot tartalmaznak a régi korok zenéjéről – nemcsak hangszerekről, hanem zenélési módokról, alkalmakról, vagyis esztétikai és szociológiai vonatkozásokról egyaránt. A RIDIM tehát egy egészen új szemléletű zenetörténeti kutatás kiindulópontja, melynek eredményeit – esetleges nagy meglepetéseit – még csak évek múlva fogjuk érzékelni. Ugyancsak zenetudományunk elismerésére vall, hogy a nemzetközi szerkesztőbizottságban *Falvy Zoltán*, az MTA Zenetudományi Intézetének igazgatóhelyettese képviseli hazánkat.

Jelenleg az Amerikai Egyesült Államokból és Nyugat-Európából van a legtöbb tagja a nemzetközi zenei szervezetnek (977), a szocialista országokból – beleértve hazánkat is – 87 tag van. Az AIBM vezetősége egyre határozottabb lépéseket tesz a világ egyéb

tájai zenei könyvtárainak bevonására. Ennek egyik jelentős eredménye, hogy a múlt évben Japánban is létrejött a nemzeti AIBM-csoport, és mintegy 45 zenei könyvtárt összefogva igen aktívan kapcsolódik bele a nemzetközi társaság munkájába. Ugyancsak ebbe az irányba mutat jelentős lépést az, hogy a RISM-sorozatban már megjelent a héber nyelvű zenetudományi források jegyzéke, és sajtó alatt van az arab nyelvű traktátusok hasonló bibliográfiája.

Az európai szocialista országok – viszonylag alacsony taglétszámuk ellenére – jelentős szerepet játszanak a társaság munkájában. Ez érthető is, hiszen például az NDK világhírű zenei könyvtárai nélkül aligha lehetne hatékony zenetudományi és bibliográfiai munkát végezni. Ezt tükrözi többek között, hogy az 1970. évi konferencia színhelye Lipcse volt, továbbá az, hogy az 1977-es közgyűlésen Mainzban – a visszalépő *Pethes Iván* helyébe – *Karl-Heinz Köhlert*, a Deutsche Staatsbibliothek zenei osztályának vezetőjét választották az egyik alelnöki tisztségbe, majd 1980-ban a cambridge-i kongresszuson helyébe a magyar *Kárpáti Jánost*. Lengyelország ugyancsak tekintélyt vívott ki magának – különösképpen az 1966. évi Varsóban megrendezett konferencia révén.

A IASA, vagyis a Hangarchívumok Nemzetközi Szövetsége – az AIBM testvérszervezete; ám úgy is mondhattuk volna: édes gyermeke, hiszen tíz évvel ezelőtt vált ki belőle és lépett önálló útra. A különválás jogos volt, hiszen a hangarchívumok világszerte igen sajátos – nem kizárólag zenei – feladatokat látnak el, és nagy gondot kell fordítani rájuk, mivel az emberiség életéből, múltjából felbecsülhetetlen dokumentumokat tárolnak. Számos országban már létezik nemzeti hangtár, mely a nemzeti könyvtárral karöltve dolgozik a lemezen, hangszalagon rögzített információk megmentésén. Hazánkban sajnos ilyen nemzeti hangtár még nincs, de hála a Magyar Rádiónak, amely felbecsülhetetlen értékű hangarchívummal rendelkezik, már mi is részt veszünk a IASA munkájában, és az ott szerzett információk, valamint a korszerű módszerek segítségével mi is megkezdhetjük a hazai hangarchívumok beépítését a nemzetközi élet vérkeringésébe.

Számos tekintetben itthon még messze elmaradunk a zenei könyvtárak mennyisége, ellátottsága, gépi felszereltsége és berendezése tekintetében, tekintélyünk és jó nevünk van azonban a világban zenénk, zenepedagógiánk, zenetudományunk és könyvtári kezdeményezéseink révén. Képviselőink mindig ott voltak és most is ott vannak a legfontosabb vállalkozásokban, szerkesztőségekben és bizottságokban, nyelvünkkel jelen vagyunk hat világnyelv mellett az AIBM múlt évben megjelent zenei szakszótárában (*Terminorium Musicae Index Setem Linguis Redactus – Hétnyelvű Zenei Szótár*), és számos jel arra mutat, hogy még egy sor jelentős vállalkozásnak résztvevői leszünk. Ez a magyarázata annak, hogy a magyar AIBM-bizottság – elébe menve a nemzetközi szövetségben egyértelműen megnyilvánuló várakozásnak – magára vállalta az 1981-es konferencia megrendezését. A világ szeme ebben az évben – *Bartók születésének centenáriumán* – amúgy is rajtunk van. Illő tehát, hogy Bartók hazája is vendégül lássa már azt a nemzetközi társaságot, amely – igazán a nagy magyar mester szellemében járva – a világ zenei értékeinek megőrzésén, feltárásán, mindenki számára hozzáférhetővé tételén fáradozik.

A konferencia szeptember 6–11-ig tart, színhelye a Zeneakadémia. A konferencián bizottságok és munkacsoportok keretében folynak majd a megbeszélések. A közművelődési könyvtárak bizottsága megvitatja például a hanglemezek és a hangkazetták helyét,

szerepét a könyvtárakban, a közművelődési zenei könyvtárosképzés helyzetét, beszámoló hangzik el a magyarországi zenei könyvtárak helyzetéről stb. A zeneoktatási intézmények könyvtárainak bizottsága a zenei dokumentumféleségek szabványairól tanácskozik, azok szerzeményezéséről, feltárásáról. Az oktatási és továbbképzési bizottság megbeszélései keretében a jelenlegi zenei könyvtárosképzés módszereiről, és az egyes országokban folyó oktatástípusokról esik szó.

A munkacsoportok közül kiemeledik fontosságában az ISBD alapú leírással foglalkozó csoport, amelyben az ISBD/A és az ISBD/PM adaptálási lehetőségeit beszélik meg. Közös ülésen lesz szó az IFLA és a IAML kapcsolatáról. A könyvtári szakmai előadásokat a hazai zeneoktatás és népzene kutatás eredményeiről szóló beszámolók egészítik ki.

A konferencia alkalmából a magyar AIBM bizottság kiállítást tervez az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében. A tárlat a magyarországi zenei gyűjteményekről nyújt áttekintést tablókön és a tárlókban. A kiállítás képet kíván adni a látogatók számára a zenei gyűjtemények történetéről, jelenlegi helyzetéről. Ezen belül állományrészeikről, szolgáltatásairól, főbb értékeikről, a feltárási rendszerükről, a dokumentumok hozzáférhetőségeinek lehetőségeiről és az intézmények kiadványairól.

A hazai gyűjteményekről a Zenei Könyvtárak Kalauza c. kiadvány tájékoztatja a konferencia külföldi és hazai résztvevőit. Ez a válogatott cím- és adattár magyar, angol és orosz nyelven ismerteti 30 jelentős zenei gyűjteményünket. A válogatás szempontja az állomány értékes volta, illetve nagysága volt, így helyet kaptak benne a zenei szakkönyvtárak, a zeneoktatási intézmények könyvtárai, a jelentősebb közművelődési könyvtárak zenegyűjteményei és néhány egyházi kottatár.

